
Vergaderjaar 2025-2026

35 455 Tijdelijke regels voor experimenten met nieuwe stembiljetten
(Tijdelijke experimentenwet nieuwe stembiljetten)

P **VERSLAG VAN EEN NADER SCHRIFTELIJK OVERLEG**
Vastgesteld 28 november 2025

De vaste commissie voor Binnenlandse Zaken¹ heeft nader schriftelijk overleg gevoerd met de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties over **de evaluatie van het experiment met een nieuw stembiljet bij EP-verkiezing 2024**. Bijgaand brengt de commissie hiervan verslag uit. Dit verslag bestaat uit:

- De uitgaande brief van 4 november 2025.
- De antwoordbrief van 27 november 2025.

De griffier van de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken,
Bergman

¹ Samenstelling:

Lagas (BBB) (*voorzitter*), Van Langen-Visbeek (BBB), Lievense (BBB), Kroon (BBB), Fiers (GroenLinks-PvdA), Recourt (GroenLinks-PvdA), Janssen-Van Helvoort (GroenLinks-PvdA), Van Gurp (GroenLinks-PvdA), Roovers (GroenLinks-PvdA), Meijer (VVD) (*ondervoorzitter*), Doornhof (CDA), Prins (CDA), Van Toorenburg (CDA), Dittrich (D66), Aerdts (D66), Van Hattem (PVV), Nicolai (PvdD), Janssen (SP), Talsma (ChristenUnie), Dessing (FVD), Van Bijsterveld (JA21), Schalk (SGP), Straus (VVD), Perin-Gopie (Vlt), Van Rooijen (50PLUS), Van der Goot (OPNL), Van de Sanden (Fractie-Van de Sanden), Walenkamp (Fractie-Walenkamp), Visseren-Hamakers (Fractie-Visseren-Hamakers)

BRIEF VAN DE VOORZITTER VAN DE VASTE COMMISSIE VOOR BINNENLANDSE ZAKEN

Aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Den Haag, 4 november 2025

De commissie voor Binnenlandse Zaken heeft uw brief van 19 september 2025 met uw reactie op de vragen over de evaluatie van het experiment met een nieuw stembiljet bij de Europees Parlementsverkiezing in 2024, besproken.² De commissie heeft haar leden de gelegenheid gegeven tot het stellen van vervolgvragen hierover. De leden van de fractie van de **PVV** hebben van de geboden mogelijkheid gebruikgemaakt.

Het experiment wordt in 2026 bij de gemeenteraadsverkiezingen uitgebreid van vijf naar tien gemeenten. Kunt u aangeven welke vijf extra gemeenten dit betreft en op basis van welke criteria deze gemeenten geselecteerd zijn? Kunt u tevens aangeven welke gemeenten in beeld komen wanneer een of meerdere van de gemeenteraden van de nu geselecteerde extra gemeenten deelname aan het experiment weigeren?

Met het oog op de stembureau-instructies zijn extra opleidingen en trainingsmateriaal nodig voor stembureauleden. In de evaluatie van de Europees Parlementsverkiezing is naar voren gekomen dat grotere gemeenten aangeven dat het onmogelijk is iedereen een training te geven.³ Daar komt nog bij dat het voor gemeenten steeds moeilijker wordt om vrijwilligers voor stembureaus te vinden.⁴ Kunt u aangeven in hoeverre het haalbaar is om te voorzien in goede stembureau-instructies voor alle stembureauleden, gelet op het dalend aantal vrijwilligers en de reactie van de grotere gemeenten?

Kunt u ook aangeven welke concrete indicatoren, ter invulling van de aangeduide onderwerpen, worden gehanteerd om het experiment bij deze gemeenteraadsverkiezingen te monitoren en te evalueren?

Volgens de informatiefolder voor gemeenten van het ministerie van BZK over het experiment en het *Draaiboek op hoofdlijnen voor gemeenten die een verkiezing organiseren met het nieuwe stembiljet*⁵ worden op de stembiljetten alleen geregistreerde logo's opgenomen. Het draaiboek stelt daarbij: "Logo's moeten worden afgedrukt zoals geregistreerd bij de Kiesraad.". De bij de Kiesraad geregistreerde logo's zijn niet altijd opge maakt met de kwaliteit als bedoeld voor zulke stembiljetten. Kunt u aangeven of de drukkwaliteit en de zichtbaarheid van de logo's afgewogen wordt in de uitwerking? Krijgen zowel landelijke als lokale partijen de gelegenheid logo's aan te passen, indien de kwaliteit of zichtbaarheid tekortschiet?

De leden van de commissie voor Binnenlandse Zaken zien met belangstelling uit naar uw reactie en ontvangen deze graag binnen **vier weken** na dagtekening van deze brief.

² Kamerstukken I 2025/26, 35455, 0.

³ OSAGE, *Eerste experiment met het stembiljet model 2; Verslag evaluatie, 29 juli 2024, Versienr. 1.0* (p. 50)

⁴ NOS Journaal, 27 oktober 2025: https://npo.nl/start/serie/nos-journaal/seizoen-25_10/nos-journaal_101542/afspelen

⁵ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2025/08/15/gemeentendraaiboek-experiment-nieuw-stembiljet>

I.M. Lagas MDR

Voorzitter van de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken

BRIEF VAN DE MINISTER VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES

Aan de Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 27 november 2025

Hierbij stuur ik de antwoorden op de nadere vragen van de Vaste commissie voor Binnenlandse Zaken van de Eerste Kamer, die zijn gesteld door de leden van de fractie van de PVV, over de evaluatie van het experiment met een nieuw stembiljet bij de Europees Parlementsverkiezing in 2024. Welke per brief van 4 november 2026, met uw kenmerk 178692, gesteld zijn.

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

F. Rijkaart

Vragen en opmerkingen

Vraag

Het experiment wordt in 2026 bij de gemeenteraadsverkiezingen uitgebreid van vijf naar tien gemeenten. Kunt u aangeven welke vijf extra gemeenten dit betreft en op basis van welke criteria deze gemeenten geselecteerd zijn?

Kunt u tevens aangeven welke gemeenten in beeld komen wanneer een of meerdere van de gemeenteraden van de nu geselecteerde extra gemeenten deelname aan het experiment weigeren?

Antwoord

In de evaluatie van het eerste experiment met het nieuwe stembiljet heeft mijn ambtsvoorganger aangekondigd het experiment met het nieuwe stembiljet bij de gemeenteraadsverkiezingen van 2026 te willen uitbreiden naar 10 gemeenten.⁶ De betreffende gemeenten worden op grond van artikel 2, tweede lid, van de Tijdelijke experimentenwet nieuwe stembiljetten aangewezen. Het aanwijzingsbesluit zal worden gepubliceerd in de Staatscourant. Na publicatie daarvan zullen beide Kamers hierover worden geïnformeerd.

Gemeenten die willen deelnemen aan het experiment, melden zich hiervoor zelf bij het ministerie van BZK. Zij moeten bereid en in staat zijn om het experiment te organiseren. Om een zo breed mogelijke afspiegeling te krijgen van de samenleving, beoordeel ik de deelnameverzoeken op basis van representatieve spreiding, gemeentegrootte, geografische spreiding en sociaaleconomische kenmerken. Gemeenten die in aanmerking komen ontvangen vervolgens een uitnodiging. Eerst na een positief raadsbesluit volgt het aanwijzingsbesluit.

Vraag

Met het oog op de stembureau-instructies zijn extra opleidingen en trainingsmateriaal nodig voor stembureauleden. In de evaluatie van de Europees Parlementsverkiezing is naar voren gekomen dat grotere gemeenten aangeven dat het onmogelijk is iedereen een training te geven.⁷ Daar komt nog bij dat het voor gemeenten steeds moeilijker wordt om vrijwilligers voor stembureaus te vinden.⁸³ Kunt u aangeven in hoeverre het haalbaar is om te voorzien in goede stembureau-instructies voor alle stembureauleden, gelet op het dalend aantal vrijwilligers en de reactie van de grotere gemeenten?

Antwoord

Het ministerie van BZK heeft, in afstemming met de gemeenten, het trainingsmateriaal voor, en de opleiding van stembureauleden aangepast naar aanleiding van de evaluatie van het eerste experiment met het nieuwe stembiljet. Gemeenten krijgen de keuze om de opleiding van stembureauleden op hun eigen manier vorm te geven, bijvoorbeeld via een e-learning of een fysieke training. Hiervoor heeft het ministerie in aanloop naar de Tweede Kamerverkiezing van oktober 2025, waarbij voor de tweede keer experimenten met het nieuwe stembiljet hebben plaatsgevonden, nieuw trainingsmateriaal ontwikkeld. Dit trainingsmateriaal bestaat uit een uitlegvideo voor stembureauleden, toetsvragen die verwerkt kunnen worden in een e-learning en een PowerPointpresentatie. Daarnaast heeft het ministerie, net als tijdens de Europees Parlementsverkiezing, een stembureau-instructie voor stembureauleden beschikbaar gesteld die is toegesneden op het stembiljet waarmee geëxperimenteerd

⁶ Kamerstukken II 2024/25, 35 455, nr. 21.

⁷ OSAGE, Eerste experiment met het stembiljet model 2; Verslag evaluatie, 29 juli 2024, Versienr. 1.0 (p. 50)

⁸ NOS Journaal, 27 oktober 2025: https://np0.nl/start/serie/nos-journaal/seizoen-25_10/nos-journaal_101542/afspelen

wordt. Deze stembureau-instructie wordt door de gemeenten aan alle stembureauleden gestuurd. Daarnaast is de instructie ook aanwezig op ieder stembureau.

Voor het soepel verlopen van de verkiezingen is de inzet van vrijwilligers heel belangrijk. De deelnemende gemeenten hebben aangegeven alle stembureaus te kunnen bemensen. Wel blijft het aanmelden van voldoende vrijwilligers tijdens verkiezingen een belangrijk aandachtspunt. Om gemeenten te ondersteunen in het werven van voldoende stembureauleden en tellers heeft het ministerie van BZK in september 2025 een landelijke wervingscampagne voor stembureauleden gevoerd. Deze wervingscampagne richtte zich op het betrekken van jongvolwassenen bij de democratie en verkiezingen door zich aan te melden als stembureaulid of teller tijdens verkiezingen. Gemeenten zijn op de hoogte gesteld van de wervingscampagne van BZK. Zij ontvangen ook een toolkit met daarin communicatiemiddelen die zij voor hun lokale wervingscampagne kunnen gebruiken. De campagne wordt voortgezet richting de gemeenteraadsverkiezingen van maart 2026.

Vraag

Kunt u ook aangeven welke concrete indicatoren, ter invulling van de aangeduide onderwerpen, worden gehanteerd om het experiment bij deze gemeenteraadsverkiezingen te monitoren en te evalueren?

Antwoord

De evaluatie bij de gemeenteraadsverkiezingen zal op dezelfde wijze worden uitgevoerd als bij de experimenten bij de Europees Parlementsverkiezing in 2024 en de Tweede Kamerverkiezing in 2025. De onderwerpen waarop ieder experiment geëvalueerd wordt staan in artikel 18 van het Tijdelijke experimentenbesluit nieuwe stembiljetten.

Daarnaast worden er aan de evaluatie een aantal onderwerpen toegevoegd die voortkomen uit ervaringen bij eerder uitgevoerde experimenten. Zo wordt in de evaluaties van de experimenten in de gemeenten waar al eerder is geëxperimenteerd ook gekeken naar het lerend vermogen van de kiezer. Dit is nu mogelijk omdat in sommige gemeenten inmiddels meerdere experimenten met het nieuwe stembiljet hebben plaatsgevonden.

Daarnaast zijn op basis van de evaluatie van het eerste experiment een aantal aanpassingen gedaan aan het stembiljet. In de evaluatie van het experiment bij de Tweede Kamerverkiezing van 2025 zal naar de effecten hiervan gekeken worden. Tenslotte zal bij de evaluatie opnieuw gekeken worden naar het advies van de Kiesraad waarin wordt geadviseerd om het experimentenbesluit aan te passen,⁹ zodat de gevallen waarbij de kiezer het bolletje bij een voor die partij niet-bestaand kandidaatnummer aankruist, de stem toegerekend kan worden aan de lijsttrekker van de betreffende partij.

Vraag

Volgens de informatiefolder voor gemeenten van het ministerie van BZK over het experiment en het Draaiboek op hoofdlijnen voor gemeenten die een verkiezing organiseren met het nieuwe stembiljet¹⁰ worden op de stembiljetten alleen geregistreerde logo's opgenomen. Het draaiboek stelt daarbij: "Logo's moeten worden afgedrukt zoals geregistreerd bij de Kiesraad.". De bij de Kiesraad geregistreerde logo's zijn niet altijd opgemaakt met de kwaliteit als bedoeld voor zulke stembiljetten. Kunt u aangeven of de drukqualiteit en de zichtbaarheid van de logo's

⁹ Kamerstukken II 2024/25, 35 455, nr. 21, bijlage 8.

¹⁰ [Draaiboek op hoofdlijnen voor gemeenten die een verkiezing organiseren met het nieuwe stembiljet | Publicatie | Rijksoverheid.nl](#)

afgewogen wordt in de uitwerking? Krijgen zowel landelijke als lokale partijen de gelegenheid logo's aan te passen, indien de kwaliteit of zichtbaarheid tekortschiet?

Antwoord

De aanduidingen die ten behoeve van Tweede Kamer- en provinciale statenverkiezingen zijn geregistreerd, kunnen ook worden gebruikt bij gemeenteraadsverkiezingen. Dit geldt, voor zover van toepassing, ook voor de daarbij geregistreerde logo's. Dit wordt doorwerking genoemd. In de gemeenten waar bij de gemeenteraadsverkiezing in 2026 een experiment wordt gehouden met het nieuwe stembiljet, wordt van politieke groeperingen waarvan de aanduiding is geregistreerd verwacht dat zij bij het centraal stembureau voor de verkiezing van de leden van de gemeenteraad een verzoek indienen om ook hun logo te registreren. Dit is geregeld in artikel 8 van de Tijdelijke experimentenwet nieuwe stembiljetten. Nieuwe politieke groeperingen, d.w.z. politieke groeperingen waarvan de aanduiding (nog) niet geregistreerd is, kunnen gelijktijdig verzoeken om hun aanduiding en logo te registreren.

Bij het verzoek tot registratie van een logo, moeten politieke groeperingen bij het centraal stembureau ook een digitaal bestand aanleveren met het logo. Om een goede afdrukkwaliteit van het logo en de zichtbaarheid daarvan op het stembiljet te waarborgen, zijn er in artikel 6.2, eerste lid, van het Kiesbesluit eisen gesteld ten aanzien van dit digitale bestand. Bepaald is dat het bestand de extensie Joint Photographic Experts Group (*.jpeg) moet hebben, 300 dpi, een breedte van minimaal 220 pixels en maximaal 443 pixels en een hoogte van maximaal 112 pixels. Het centraal stembureau ziet erop toe dat aan deze voorwaarden is voldaan. Een logo dat niet aan deze voorwaarden voldoet, kan niet worden geregistreerd. En er kan géén ander logo op een stembiljet worden afgedrukt, dan het logo zoals dit door het centraal stembureau op verzoek van de politieke groepering is geregistreerd. Een politieke groepering kan bij het centraal stembureau een verzoek indienen om haar aanduiding en/of haar logo in het register te vervangen. Een verzoek daartoe moet uiterlijk op de tweeënveertigste dag voor de dag van de kandidaatstelling zijn ontvangen of aangevuld als bedoeld in artikel 4.5, eerste lid, van de Algemene wet bestuursrecht, om bij die verkiezing gebruikt te kunnen worden. Concreet betekent dit dat een politieke groepering die haar aanduiding wenst te registreren of wijzigen met het oog op de reguliere gemeenteraadsverkiezingen in 2026 daarvoor tot en met 22 december 2025, 23.59 uur de tijd heeft.

In het kader van het experiment met het nieuwe stembiljet wordt politieke partijen de gelegenheid geboden om naast het geregistreerde logo, óók een logo in een betere resolutie aan te leveren bij het centraal stembureau.